

Elif Güler¹
Araştırmacı

Sercan Sevgili²
Araştırmacı

DOĞU AKDENİZ'DE İKLİM POLİTİKASI DİYALOĞU DAHA ÖNEMLİ

DEĞERLENDİRME NOTU

Giriş

Fosil yakıtların aşırı kullanımı, küresel ısınmanın vahim sonuçlarına yol açarak özellikle sera gazı emisyonlarının artmasıyla birlikte, 2011-2020 döneminde küresel yüzey sıcaklığının endişe verici bir şekilde 1850-1900 döneminin 1,1 °C üzerine çıkmasına neden oldu³. Bu durum, ülkeler ve bölgeler arasında hala bir üretim-tüketim dengesi bulunmaması, sürdürülebilir olmayan enerji kullanımı ve kontrolsüz sera gazı emisyonlarıyla birlikte küresel ısınmanın hız kazanmasına neden oluyor. Özellikle 4 Temmuz 2023'te dünya genelinde kaydedilen 17,23°C'lik küresel ortalama sıcaklık, küresel ısınmanın acil bir tehdit olduğunu bir kez daha gösteriyor. Bu yeni rekor, iklim değişikliğinin etkilerini somut bir şekilde ortaya koyarak sıcaklık artışının ciddiyetini vurguluyor. Grafik 1, küresel ve kuzey yarımkürenin sıcaklık anomalisini görselleştirerek son 20 yılda kuzey yarımkürenin küresel değerden daha hızlı bir şekilde ısındığını açıkça ortaya koyuyor. Bu eğilim, gelecekteki yıllarda bu farkın daha da artabileceği ihtimalini güçlendiriyor. Özellikle Doğu Akdeniz Bölgesi, kuzey yarımküredeki diğer havzalara kıyasla %20 daha hızlı bir ısınma oranına sahip. Bu durum, bölgenin iklim değişikliği etkilerine karşı özellikle hassas ve acil bir durumda olduğunu gösteriyor.⁴ Bu bağlamda, küresel ısınmanın etkilerinin sadece yakın geçmişte değil, aynı zamanda gelecekte de daha da artarak devam etmesi kaçınılmazdır.

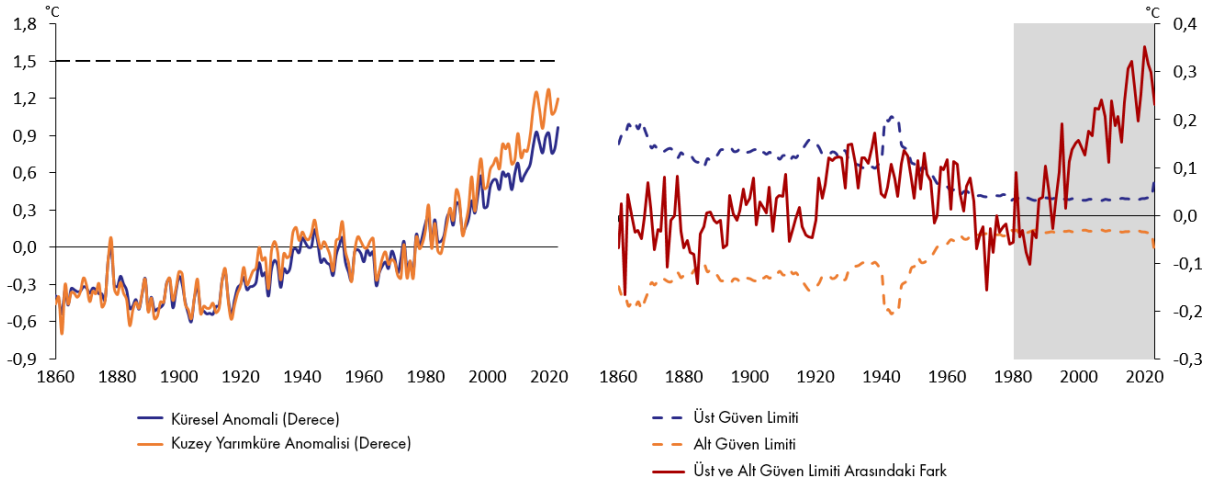
¹ <https://www.tepav.org.tr/tr/ekibimiz/s/1463/Elif+Guler>

² <https://www.tepav.org.tr/tr/ekibimiz/s/1461/Sercan+Sevgili>

³ IPCC, 2023: Climate Change 2023: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change

⁴ United Nations Environment Programme/Mediterranean Action Plan and Plan Bleu, 2020. State of Environment and Development in the Mediterranean. Nairobi.

Grafik 1. Küresel ve Kuzey yarımkürenin sıcaklık anomalisi (1850-2023)

Kaynak: Eurostat climate change indicators, 2023

İklim değişikliğinin dünya genelindeki etkileri kuraklık, orman yangınları, sel gibi doğal afetler olarak görülmektedir. İlave olarak iklim değişikliği tüm dünyayı ilgilendiren bir ulusal güvenlik sorunu oluşturmaktadır. Akdeniz İklim ve Çevre Değişikliği Uzmanlar Ağı (MedECC), yakın zamanda siyasi ve ekonomik önlemler alınmadığı takdirde, aşırı sıcak dalgalarının artacağını, özellikle yoksul ve kırılgan nüfus için birçok şehrin neredeyse yaşanmaz hale geleceğini, gıda kıtlığı ve su kaynaklı hastalıkların yaygınlaşacağını belirtmiştir. Doğu Akdeniz ise ulusal güvenlik konusunda önemli bir bölge haline gelmiştir. Çünkü Doğu Akdeniz Bölgesi, Avrupa Birliği'ne yakın olması ve ticaret yollarının merkezinde yer alması nedeniyle jeopolitik bir bölgede bulunmaktadır.

Bugüne kadar iklim değişikliği ve düşük karbon ekonomisi konusunda dünyada pek çok girişimde bulunulmuş ancak somut bir ilerleme kaydedilememiştir. TEPAV'da 6 Ekim 2023 tarihinde yapılan "Doğu Akdeniz Bölgesi'nde İklim Değişikliğine Karşı Yenilenebilir Enerjiye Dayalı Düşük Karbon Ekonomisine Yeşil Geçiş" çalıştayında birçok saygıdeğer isim konuşmacı olarak yer almış ve bir dizi kararlı eylem ve çözüm oluşturulması hedeflenmiştir.

Çalıştayda tartışılan konular doğrultusunda hazırlanan bu raporun amaçları şu şekilde sıralanabilir:

- Doğu Akdeniz'de iklim değişikliğinin etkilerini azaltmak için iklim politikası yaklaşımı oluşturmak,
- Yenilenebilir enerjiye dayalı düşük karbon ekonomisine geçişi teşvik etmek,
- Doğu Akdeniz ülkeleriyle olası iş birliği alanları belirlemek,
- Gelecekte ortaya çıkabilecek enerji, su ve gıda krizlerini minimize etmek için devletlerin yararına bir politika öneri seti oluşturmayı hedeflemektedir.

Son 20 Yılda İklim Değişikliğine Karşı Dünya Ne Yaptı?

AB, 2019 yılında açıkladığı Avrupa Yeşil Mutabakatı (EGD) ile 2050 yılında karbon-nötr ilk kıta olma hedefini ortaya koymuştur. Bu hedef doğrultusunda, AB yeni bir büyüme stratejisi benimseyeceğini ve tüm politikalarını sürdürülebilirlik ekseninde yeniden şekillendireceğini

Bu çalışmada ifade edilen bulgular, yorumlar, sonuçlar, öneriler ve görüşler tamamen yazar(lar)ına aittir. TEPAV'ın resmi görüşü değildir. © TEPAV, aksi belirtilmedikçe her hakkı saklıdır.

açıklamıştır. Bu mutabakatın jeopolitik sonuçları oldukça önemlidir ve aşağıdaki gibi çeşitli etkilere yol açabilir:

- 1. Enerji Bağımsızlığı:** AB'nin fosil yakıt ithalatını azaltarak enerji bağımsızlığını artırmayı hedefler. Böylece AB'nin enerji arz güvenliğini artırabilir ve dış enerji kaynaklarına olan bağımlılığını azaltabilir.
- 2. Ticaret ve Diplomasi:** AB'nin düşük karbonlu teknolojilere ve sürdürülebilir ürünlere olan talebini artırabilir. Bu da diğer ülkelerle olan ticaret ilişkilerini ve diplomatik süreçleri etkileyebilir.
- 3. Küresel İklim Diplomasisi:** AB'nin küresel iklim lideri olarak rolünü güçlendirebilir. Diğer ülkelerin de iklim hedeflerini artırmasına ve ülkeler arasında daha sıkı iklim anlaşmaları yapmasına teşvik edebilir.
- 4. Jeopolitik Rekabet:** AB'nin yeşil dönüşümü, diğer büyük ekonomilerle rekabeti artırabilir. Özellikle Çin gibi büyük ekonomiler de benzer yeşil dönüşüm hedeflerini benimseyip yeşil teknoloji alanında rekabet oluşturabilir.
- 5. Sosyal ve Ekonomik Eşitsizlik:** Yeşil Mutabakat, bazı bölgelerde yeşil dönüşümü hızlandırırken diğer bölgelerde iş kayıplarına yol açabilir. Bu da AB içinde ve dışında sosyal ve ekonomik eşitsizliklerin artmasına sebep olabilir.
- 6. Mülteci ve Göç:** İklim değişikliği ve çevresel bozulma, bazı bölgelerde yaşam koşullarını zorlaştırarak insanları yerinden edebilir. Böylece, AB ya da mutabakatı benimseyen diğer ülkeler için yeni güvenlik ve insan hakları sorunlarına neden olabilir.

Avrupa Yeşil Mutabakatı doğrultusunda, sektörel politikaların 2030 yılına kadar 1990'daki seviyesine kıyasla %55 emisyon azaltımı sağlanacak şekilde gözden geçirilmesi için, "Fit for 55" mevzuat paketi Avrupa Komisyonu'nca 2021'de yayımlanmıştır. Paketin uluslararası ticareti etkileyecek en önemli unsurlarından birisi, dünyada ilk kez uygulamaya konulacak olan Sınırdaki Karbon Düzenlemesidir (CBAM). Bu düzenleme, enerji yoğun endüstriler ve elektrik sektörü için emisyon tahsisatlarının üst sınırı ve ticareti sistemine dayanan karbon piyasasıdır. Uygulanmaya başladığı 2005 yılından itibaren, AB'nin emisyonları %41 oranında azalmıştır. Türkiye ise 1 Ekim 2023 tarihinde CBAM uygulamasına girmiştir.

Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli'nin (IPCC) son değerlendirme raporunda belirttiği gibi, ya şimdi karbonsuzlaşmaya başlayacağız ya da gezegenimiz için çok geç olacak. Ayrıca, Avrupa Komisyonları tarafından Mayıs 2022'de yayınlanan RePowerEU Planı, iklim kriziyle mücadele etmek ve AB'nin Rus fosil yakıtlarına bağımlılığını sona erdirmek istedikleri için Avrupa'nın enerji sistemini dönüştürmek için "çifte aciliyet" olduğunu belirtmektedir.

Ukrayna Savaşı, enerji krizinin ve iklim değişikliğinin getirdiği zorlukların tek başına çözülemeyeceğini göstermiştir. Bu yüzden yeşil dönüşüm sürecinde kolektif bir çabanın oluşması gerekmektedir. Bu savaşta Rusya, AB'nin bağımlı olduğu hidrokarbon kaynaklarını kullanmıştır. Bu bağlamda dünya genelinde yaşanan enerji krizleri, yenilenebilir enerjiye dayalı geçişin önemli olduğunu bir kez daha ortaya çıkarmıştır.

Doğu Akdeniz'in Genel Durumu

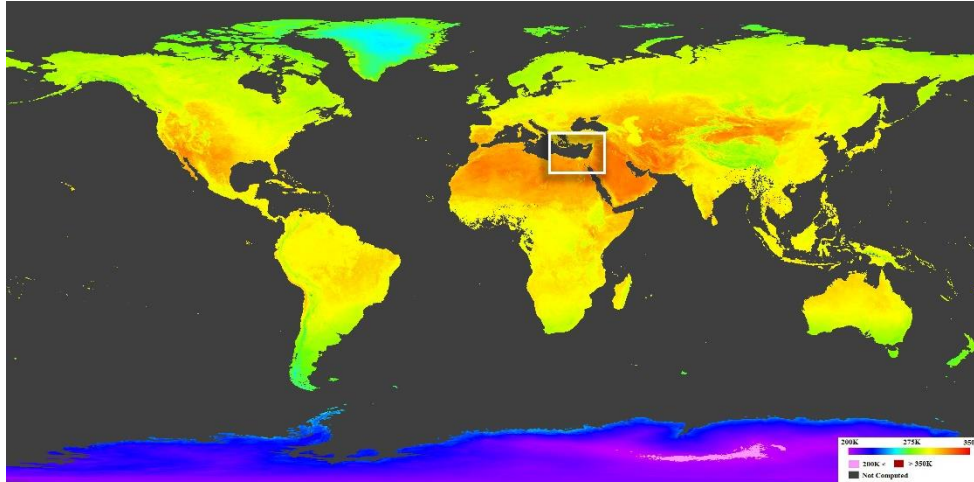
Doğu Akdeniz Bölgesi'ndeki iklim değişiklikleri, dünya genelindeki çevresel değişikliklerin önemli bir yansımasıdır. Akdeniz Havzası'ndaki iklim, geçmişte ve iklim modellerinin öngördüğü şekilde, küresel eğilimlerden daha hızlı değişmektedir ve bölgenin yıllık ortalama

sıcaklığı sanayi öncesi döneme göre 1,5 °C daha yüksektir⁵. İklim değişikliğinin sadece doğal yaşamı değil, bölge insanının sosyal ve ekonomik yaşamını da etkilediği bir dönemde, bölgedeki bu dönüşümleri anlamak ve ele almak elzem hale gelmiştir.

Bu doğrultuda, İsrail'in 2009'da Doğu Akdeniz'de doğalgaz yatakları keşfetmesi, süreç içerisinde doğal kaynakların sürdürülebilirliğini zedeleyen önemli bir unsur olmuştur. Bu keşiften sonra İsrail, Mısır, Güney Kıbrıs ve Yunanistan arasındaki enerji odaklı dayanışma, dostluktan çok çıkar odaklı ve kısa vadeli yakınlaşmalara benzemiştir⁶. Ayrıca "EastMed" Boru Hattı Projesi ile kısa ve orta vadede EMGF bölgesinin ve ötesinin güvenlik ve refahına katkıda bulunacak olsa da, Doğu Akdeniz'in güvenliği için daha da büyük bir tehdit oluşturacak olan iklim değişikliğinin olumsuz etkileriyle mücadelede yetersiz kalacaktır.

Akdeniz Bölgesinin kritik seviyede ısındığına dair güçlü kanıtlar bulunmaktadır. Havza genelinde yıllık ortalama sıcaklıklar, artık kara ve deniz alanları için 1860-1890 seviyesinin 1,54 °C üzerinde olduğunu göstermektedir⁷. Çoklu iklim modeli simülasyonları ise, bölgede sıcaklıkların artacağını öngörmektedir. Öte yandan Akdeniz Havzası'nda kış aylarında gözlenen yağış miktarları azalmaktadır. Bölgede yaşanan aylar ılık geçtiği için, yağış oranları düşmektedir. Gelecekte ise yağış rejiminde yıllar arası değişkenlikte ve yağış şiddetinde artış öngörülmektedir.

Şekil 1. Dünya sıcaklık haritası

Kaynak: USGS, 2023

2000 ile 2020 arasında Doğu Akdeniz ülkelerindeki CO₂ emisyon değişimleri ve GDP verileri Grafik 2'de gösterilmektedir. AB'de GDP büyürken CO₂ emisyon oranları azalmaktadır. Bu da ekonomi ile CO₂ emisyonunun birbirinden ayrıştığı demektir. Ancak Doğu Akdeniz ülkeleri

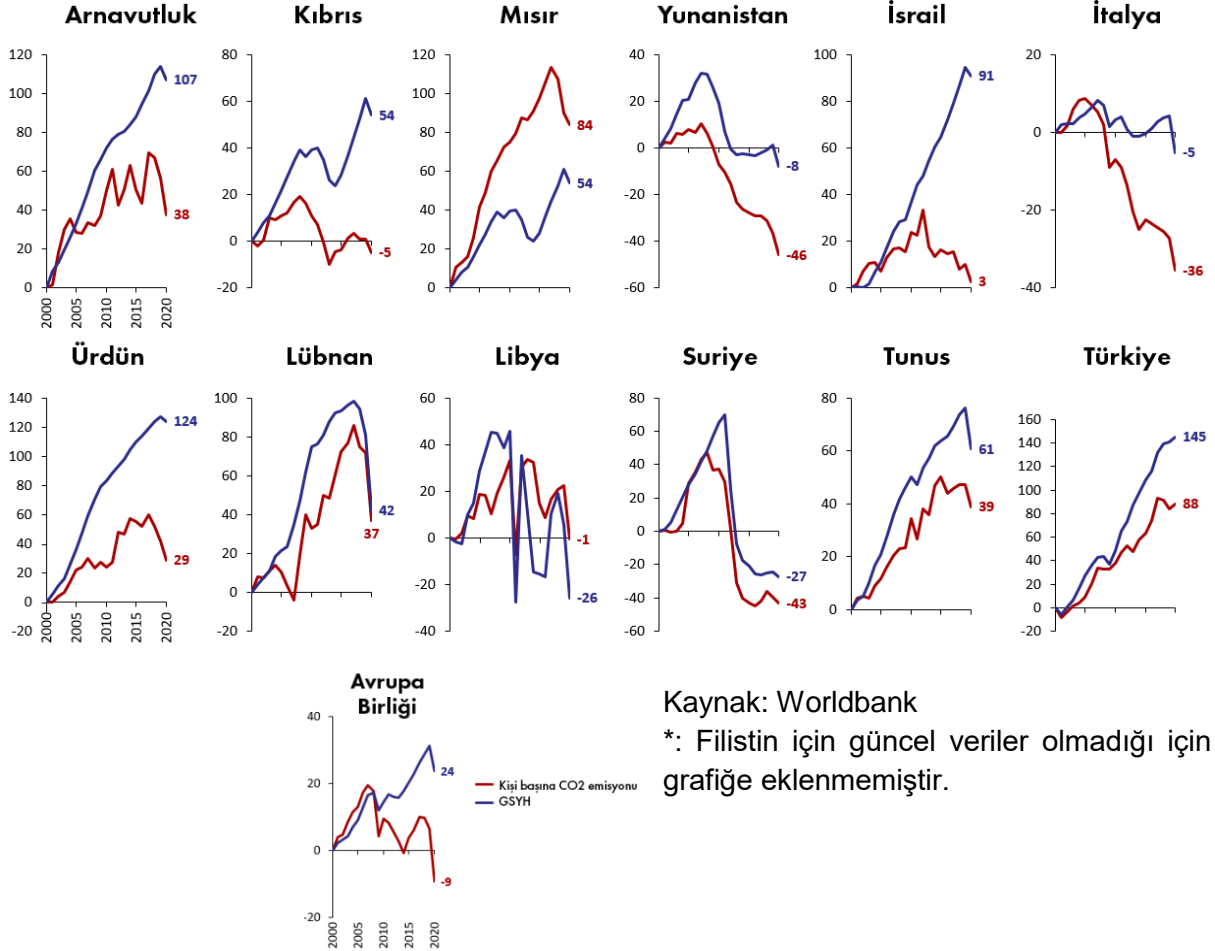
⁵ MedECC (2020) *Climate and Environmental Change in the Mediterranean Basin – Current Situation and Risks for the Future. First Mediterranean Assessment Report* [Cramer, W., Guiot, J., Marini, K. (eds.)] Union for the Mediterranean, Plan Bleu, UNEP/MAP, Marseille, France, 632pp, ISBN 978-2-9577416-0-1, doi: [10.5281/zenodo.4768833](https://doi.org/10.5281/zenodo.4768833).

⁶ Öney, S. (2019). *Doğu Akdeniz'in Asıl Krizi İKLİM DEĞİŞİMİ*. EURO Politika, 3 (2) , 26-30. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/pub/europ/issue/60585/892221>.

⁷ MedECC (2020) *Climate and Environmental Change in the Mediterranean Basin – Current Situation and Risks for the Future. First Mediterranean Assessment Report* [Cramer, W., Guiot, J., Marini, K. (eds.)] Union for the Mediterranean, Plan Bleu, UNEP/MAP, Marseille, France, 632pp, ISBN 978-2-9577416-0-1, doi: [10.5281/zenodo.4768833](https://doi.org/10.5281/zenodo.4768833).

incelendiğinde ekonomi ile CO₂ emisyon oranlarının paralel seyirde gittiği görülmektedir. Doğu Akdeniz ülkeleri arasında, durumun en kötü olduğu ülke Türkiye'dir.

Grafik 2. Doğu Akdeniz Bölgesi'ndeki CO₂ emisyon düzeyleri, 2000- 2020

Kaynak: Worldbank

*: Filistin için güncel veriler olmadığı için grafiğe eklenmemiştir.

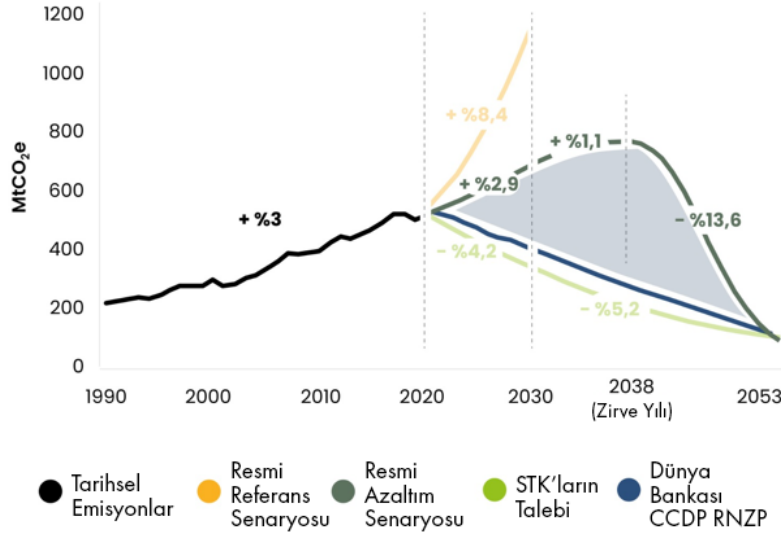
Türkiye'nin Genel Durumu

Türkiye, 2000'li yıllardan bu yana iklim değişikliğiyle mücadele etmek amacıyla çeşitli stratejiler, eylemler, politikalar ve mevzuat oluşturmaktadır. Paris İklim Anlaşması'nın 2021 yılında onaylanmasının ardından Türkiye, 2053 yılına kadar net sıfıra ulaşma hedefini belirledi. Temmuz 2021'de Türkiye Ticaret Bakanlığı, karbon nötr bir geleceğe ulaşmak için bir yol haritası belirlemek üzere Yeşil Anlaşma Eylem Planını revize edip yayınladı ve ihtisas çalışma grupları oluşturdu. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı öncülüğünde İklim Şurası ilk toplantısını Şubat 2022'de gerçekleştirdi. Sera gazı azaltımı, yeşil finansman ve karbon fiyatlandırması ile iklim değişikliğine uyum kapsamında kısa, orta ve uzun vadeli strateji ve politikalar belirlendi.

Ayrıca Türkiye, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS) ve Paris Anlaşması doğrultusunda ilk Ulusal Olarak Belirlenmiş Katkılarını (UBK) hazırladı. 20 yılda sera gazı emisyon miktarı %102 oranında artan Türkiye, bu çerçevede 2030 yılına kadar sera gazı emisyonlarını %41 oranında azaltacağını teyit etmekte ve en geç 2038 yılında emisyonlarını zirveye çıkarmayı hedeflemektedir. Bu taahhüt, Türkiye'nin iklim politikası açısından orta vadeli bir yol haritasıdır ve kamu sektörü için de bir temel oluşturmaktadır.

Ancak, özel sektörün alması gereken önlemler konusunda yeterli rehberlikten yoksundur. Daha sonra revize edilen Ulusal Katkı Beyanında ise Türkiye kendine 2 kat daha fazla emisyonu neden olan bir yol seçmiştir (Grafik 3).

Grafik 3. Emisyonlardaki yıllık ortalama değişim

Kaynak: SEFİA Türkiye'nin 8,6 Gt Emisyonunu Kim Finanse Edecek?, 2022

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından hazırlanan Türkiye Ulusal Enerji Planında 2020-2035 yılları arası için üretim ve tüketimde oluşabilecek görünüm ortaya konulmuştur. Bu görünümde enerji sektörünün sürdürülebilir bir şekilde büyümesini, enerji güvenliğinin artmasını, çevre korunmasını ve iklim değişikliğiyle mücadelede etkili bir rol oynamasını sağlamayı hedeflemektedir.

Lakin Türkiye bu süreçte Emisyon Ticaret Sistemi'ne uyum sağlamaya çalışırken AB ETS'ye dair uygulama mekanizmalarını genişletmektedir. ETS'yle emisyonu yoğun olan sektörlerin sera gazı emisyonlarına bir üst limit koymak amaçlanmaktadır.

İlaveten, iklim değişikliğiyle ilgili ilk kanun olan İklim Kanunu hakkında çalışmaları sürmektedir. Bu kanunda iklim hukukuna ilişkin temel ilkelerin ve temel yaklaşımın ortaya konulması, azaltım ve uyum hedefleri ile planlama ve uygulama araçlarının hukuki altyapısının yasal zemine oturturulması, emisyon ticaret sisteminin kurulması ve iklim finansmanı ile teşviklerin oluşturulması hedeflenmektedir.

Ek olarak 1 Ekim 2023 tarihinde Türkiye Sınırda Karbon Düzenleme Mekanizması (CBAM) çerçevesinde demir-çelik, çimento, alüminyum, gübre, elektrik ve hidrojen gibi karbon içeriklerine göre sınırda belirli oranlarda bir karbon salımı vergisi alınmasını düzenlemektedir. 1 Ocak 2026 tarihinde ise Türkiye, tüm sektörlerde CBAM'e geçmeyi planlamaktadır.

İklim Değişikliğine Karşı Ülkelerin İyi Uygulama Örnekleri Nasıl Olmalı?

Doğu Akdeniz Bölgesi'nde kaynakların sürdürülebilir kullanılması için enerji, su ve gıda üçgeninin oluşturulması gerekmektedir. Tüm bölge ülkeleri, hızlandırılmış bir enerji dönüşümü yoluyla iklim değişikliğini azaltmada önemli bir potansiyele sahiptir. Fosil kaynak kullanımının aşamalı olarak azaltılması ve hızla yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelmesi gerekmektedir.

Doğu Akdeniz Bölgesi'nde su ise en çok tarımsal faaliyetler için kullanılmaktadır. Tarımsal sulama, iklim değişikliği, demografik ve sosyo-ekonomik etkenlerle birlikte su kaynaklarını etkilemektedir. Sulama talebinin 2100 yılına kadar %4 ile %18 oranında artması beklenmektedir⁸. Suyun sürdürülebilir bir şekilde kullanımı konusunda uyum faaliyetlerinin sağlanması, tarım uygulamalarının değiştirilmesi, gıda israflarının azaltılması ve yerel üretimin sağlanması gerekmektedir.

Devletler düzeyinde proje örneği olarak İsrail, Güney Kıbrıs ve Yunanistan'ın ulusal elektrik şebekelerini 1.208 km'lik deniz altında HVDC kablosuyla birbirine bağlayan AB "elektrik otoyolu" olarak nitelendirilen önde gelen bir Avrupa Ortak Çıkar Projesi (PCI) bulunmaktadır. Bu projeye enerji arz güvenliğinin ve yenilenebilir enerji kaynaklarının payının artırılması ve CO₂ emisyonlarının azaltılması hedeflenmektedir.

Bir başka örnek ise, Birleşik Arap Emirliklerinin, İsrail'in ve Ürdün'ün yer aldığı iklim değişikliğine karşı Prosperity Projesidir. Orta Doğu'daki su ve enerji güvenliği üzerinde yarattığı bazı zorlukların ele alınmasına yardımcı olmak ve bölgede yenilenebilir enerji, sürdürülebilir su temini ve istikrarı teşvik etmek için önerilmiştir. Proje kapsamında Ürdün'den İsrail'e temiz enerji, İsrail'den Ürdün'e ise artırılmış su temin edilecektir. Bu bölgesel iş birliğiyle, iki ülkenin de ihtiyaçlarının karşılanarak iklim değişikliğine karşı su ve enerji konularında çevreye verilen zararların minimize edilmesi hedeflenmiştir.

İyi uygulama örneklerinde olması gereken bir diğer gerekli konu iklim finansmanıdır. İklim finansmanı, iklim değişikliği etkilerinin hafiflemesi ve uyum eylemlerinin desteklenmesi çalışmalarına yönelik kamu, özel ve alternatif finansman kaynaklarından elde edilen finansman türüdür⁹. Kasım 2022'de Mısır'da gerçekleştirilen COP27'de ise iklim finansmanını geliştirmek için Kayıp-Hasar Fonu mekanizması kuruldu. Bu mekanizma ile iklim krizinden dolayı kırılgan ülkelere finansman sağlanması ve böylece özellikle yoksul ülkelerin yaşadığı hasarlar için kayıp ve zarar tazminatı ödenmesine karar verilmiştir. Ancak, bu fona kimin ödeme yapması gerektiği, hangi ülkelerin fondan yararlanabileceği ve ne kadar ödeme yapılacağı belirlenmemiştir. Bu iklim finansmanına dair mekanizmanın detayları belirlenerek iyi bir teknik ve uygulama örneği olması hedeflenmelidir.

Doğu Akdeniz'de İklim Değişikliğine Karşı Fırsatlar ve Sınamalar

İklim değişikliğinin artan sera gazı emisyonları, sıcaklık artışları, doğal felaketler gibi olumsuz etkilerini minimize etmek için politika önerileri geliştirmek ve bu önerileri uygulamak kritik bir öneme sahiptir. Bunun için Doğu Akdeniz ülkelerinin hem yerel hem de ulusal düzlemde iş birliği içinde olmaları ve ortak bir platformda buluşmaları gerekmektedir. Bu kolektif çabayla, sivil toplum kuruluşlarının, iş dünyasının ve toplumun ortak bir paydada buluşarak iklim değişikliğiyle mücadele için izleyeceği yöntemler belirlenebilir. Oluşturulacak bu iş birliği mekanizması için dikkat edilecek hususlara aşağıda yer verilmektedir.

İklim değişikliğine karşı oluşturulan politikalar parçacıl değil, bütüncül olmalıdır. İklim değişikliği enerji, ulaşım, endüstri, tarım gibi sektörler arasında karmaşık ve iç içe bir ilişkiye sahiptir. Bu nedenle hazırlanan veya hazırlanacak olan politikaların bu sektörler arasındaki etkileşimleri ve bağlantıları kapsamaları gerekir. Böylece iklim değişikliğiyle mücadele edilirken

⁸ MedECC (2020) Climate and Environmental Change in the Mediterranean Basin – Current Situation and Risks for the Future. First Mediterranean Assessment Report [Cramer, W., Guiot, J., Marini, K. (eds.)] Union for the Mediterranean, Plan Bleu, UNEP/MAP, Marseille, France, 632pp, ISBN 978-2-9577416-0-1, doi: [10.5281/zenodo.4768833](https://zenodo.org/record/4768833).

⁹ <https://www.marmara.gov.tr/tr/iklim-finansmani-neden-onemli>

aynı zamanda ekonomik, sosyal ve çevresel alanlarda da olumlu etkiler yaratılabilir. Türkiye, iklim değişikliği konusunda günümüze kadar izlediği yolda etkileyici adımlar atsa da bazı eksiklikler bulunmaktadır. Örneğin, otoriteler arasındaki koordinasyon eksikliği, iklim finansmanı stratejisinin olmaması ve yapılan çalışmaların birbirini tamamlamaması en büyük sorunlardır. Doğu Akdeniz'de oluşturulacak iş birliği mekanizmasında Türkiye'deki gibi koordinasyon ve iletişim eksikliğinin olmaması için, her ülkede merkezi koordinasyon kurullarının oluşturulup düzenli aralıklarla ülkelerin bir araya gelmesi sağlanabilir.

Bölgede fosil kaynaklardan yenilenebilir enerji kaynaklarına geçiş için yapısal bir dönüşüme ihtiyaç bulunmaktadır. Bu dönüşüm enerji üretimi, ulaşım, sanayi, tarım ve diğer sektörlerde radikal değişiklikler içermelidir. Bunun için de fosil yakıt ithalatına bağımlılığın azaltılarak yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının artırılması, enerji verimliliğinin sağlanması, elektrifikasyon oranının artması ve yeni teknolojilerin kullanılarak bu geçişin hızlandırılması gerekmektedir. Özellikle Türkiye 2053 yılı için net sıfır karbon emisyonu hedefi koymasına rağmen politik olarak izleyeceği yolu net bir şekilde belirtmesi gerekmektedir. Doğu Akdeniz ülkelerin çoğu, elektrik üretim kaynağı olarak fosil yakıt kullanmaktadır. İş birliği mekanizmasında bölgedeki tüm ülkelerin yenilenebilir enerji kaynaklarını verimli bir şekilde kullanacağına taahhüt etmesi ve uygulaması gerekmektedir.

İklim değişikliğiyle başa çıkmak ve etkilerini en aza indirmek için ülkelerin yeterli altyapı sistemlerinin olması gerekir. Altyapı yatırımları genellikle uzun vadeli bir bakış açısı gerektirir, çünkü iklim koşullarına ve büyüme tahminlerine uyum sağlamalıdır. Su, enerji ve gıda sürdürülebilirliği için doğal kaynakların verimli bir şekilde kullanılması gerekmektedir. Ulaşımın bina sektörüne kadar neredeyse tüm sektörlerde ülkeler kendi ajandalarında düzenleme yapmalıdır. Kentlerin ve yerleşimlerin doğal afetlerden zarar görmemesi için dirençli olmaları gerekmektedir. İklim değişikliği ve doğal afetlere yönelik bilgi toplamak, analiz etmek ve izlemek için gerekli cihaz ve sistemlerin kurulması gerekmektedir. Türkiye'de meydana gelen depremler ve Libya'da yazın meydana gelen sel felaketleri, Doğu Akdeniz Bölgesinde iklim değişikliğine karşı yeterli önlemlerin alınmadığını göstermektedir.

Doğu Akdeniz Bölgesinde iklim değişikliğine karşı iklim finansmanı oluşturulmalıdır. İklim finansmanı iklim değişikliğiyle başa çıkmak ve olumsuz etkilerini azaltmak için gereken projeleri ve inisiyatifleri desteklemek için sağlanan mali kaynaklar ve finansman araçlarını içerir. Bölgede iklim finansmanı oluşturmak için uluslararası ve bölgesel iş birliği, hükümetler, uluslararası kuruluşlar ve özel sektörün katkılarına dayalı bir yaklaşım benimsenmelidir. İklim değişikliğine karşı yeşil enerji geçişini sağlamak, su kaynaklarının sürdürülebilir kullanımı, tarım ve gıda güvenliği, savunmasız toplumlar için iklim finansmanı oluşturulmalıdır.

Kömürden çıkış konusunda, adil geçişin sosyo-ekonomik boyutlarının olduğu unutulmamalıdır. Kömürden çıkış planları, yerel toplulukların, işçi sendikalarının ve sivil toplum kuruluşlarının görüşlerini ve ihtiyaçlarını dikkate almalıdır. Kömür madenciliği ve enerji üretimi sektörlerinde çalışanlar için yeni iş fırsatları oluşturulmalıdır. Bu kişilere uygun eğitim ve beceri geliştirme programları sunulacak işçilerin diğer sektörlere geçişleri desteklenmelidir. Ayrıca kömür madenlerinin bulunduğu bölgeler, genellikle ekonomik olarak kömüre bağımlıdır. Bundan dolayı bu bölgelerde alternatif ekonomik fırsatlar yaratılmalı ve bölgesel kalkınma sağlanmalıdır.

Tarım sektörünün dönüşmesi ve iklim değişikliğine dirençli bir hale getirilmesi bölge için olası bir gıda krizini önlemesine engel olabilir. Tarım sektörü, iklim değişikliğinin etkilerinden korunmak ve sürdürülebilir bir geleceğe yönelik adımlar atmak için çeşitli önlemler

almalıdır. Bu önlemlerden biri, su kaynaklarına dayalı sürdürülebilir tarım yöntemlerini benimsemektir. Modern sulama sistemleri, su tasarrufunu artırabilir ve su kaynaklarının daha etkili kullanılmasını sağlayabilir. Bu, kuraklık riski altında olan bölgelerde bile üretkenliği artırabilir. Aynı zamanda, organik tarım uygulamalarına geçiş, kimyasal gübre ve pestisit kullanımını azaltarak toprak sağlığını koruma ve ekosistem dengesini sürdürme açısından önemlidir. Bu tarz uygulamalar, çeşitlendirilmiş üretim sistemleri ile birleştirilerek daha dayanıklı ve sürdürülebilir bir tarım modeli oluşturabilir. Ayrıca, iklim değişikliğine dayanıklı tohum çeşitlerinin kullanılması ve çiftçilere iklim değişikliği ile uyumlu tarım uygulamaları konusunda eğitim verilmesi, tarım sektörünün gelecekteki zorluklara daha etkili bir şekilde yanıt vermesini sağlayabilir.

Enerji kullanımının %60-75'inden ve sera gazı salımlarının %70'inden sorumlu olan ve iklim değişikliğinin en büyük faili ve mağduru olan kentlerin geleceğe hazırlanması gerekmektedir. Kentler, iklim değişikliğiyle mücadelede önemli bir rol oynayabilirler. Sürdürülebilir kent planlaması ve yönetimi, enerji verimliliği, yeşil altyapı projeleri, sürdürülebilir ulaşım sistemleri ve atık yönetimi gibi stratejilerle kentler, karbon ayak izlerini azaltabilir ve çevresel sürdürülebilirliği destekleyebilirler. Yeşil bina standartlarına uygun konutlar inşa edilerek enerji tüketimi düşürülebilir, toplu taşıma sistemleri ve bisiklet yolları gibi ulaşım alternatifleri teşvik edilerek trafik yoğunluğu ve sera gazı emisyonları azaltılabilir. Ayrıca, kentsel yeşil alanlar ve su yönetimi projeleriyle kentler, doğal ekosistemleri koruyarak biyoçeşitliliği artırabilir ve su kaynaklarını sürdürülebilir bir şekilde kullanabilir. Yerel halkın katılımını sağlamak, bilinçlendirme kampanyaları düzenlemek ve eğitim programları oluşturmak da kentlerin iklim değişikliğiyle mücadelede etkili olmalarını sağlayabilir. Bu şekilde, kentler sadece iklim değişikliğinin etkilerini azaltmakla kalmaz, aynı zamanda daha dirençli ve sürdürülebilir topluluklar oluşturarak küresel çapta olumlu bir etki sağlayabilirler.